

» ficant. Nemo quod suum est quaerat, sed id quod alterius est. » Atque ut ostenderet unde loqueretur: « Omne, » inquit, quod in macello venit, manducate, nihil interrogantes propter conscientiam¹. » Et tamen alibi dicit, « Non manducabo carnem in aeternum, ut non fratrem meum scandalizem². » Itemque alibi: « Omnia quidem munda, sed malum est homini qui per offensionem manducat³. » Quod est: « Omnia licita sunt: » ipsum est: « Omnia quidem munda. » Et quod est, « Sed non omnia expediunt: » ipsum est, « Sed malum est homini qui per offensionem manducat. » Ita ostendit ea quae licita sunt, id est, nullo praeepto Domini prohibentur, sicut expedit potius esse tractanda, non praescripto legis, sed consilio charitatis. Haec sunt quae amplius erogantur saucio, qui curandus ad stabulum Samaritani illius miseratione perductus est⁴. Et ideo dicuntur non a Domino praecipere, quamvis Domino moneantur offerri; ut tanto intelligantur esse gratiora; quanto magis ostenduntur indebita.

XVI. Sed ea quae in his talia sunt, ut quamvis sint licita non expediant, non in eis dici potest: Bonum est hoc, sed illud melius, sicut dictum est: « Qui dat nuptum, bene facit; et qui non dat nuptum, melius facit. » Ibi enim utrumque licet, et hoc aliquando, aliquando illud expedit. Nam illis quae se non continent, utique expedit nubere, et quod licet expedit: quae autem voverint continentiam, nec licet, nec expedit⁵. Porro discedere ab infideli conjugate licet, sed non expedit: manere autem cum illo, si cohabitare consentit, et licet et expedit, quia si non liceret, expedire non posset. Potest ergo aliquid licere et non expedire, expedire autem quod non

¹ 1 Cor. x, 22-25. — ² Id. viii, 13. — ³ Rom. xiv, 20. — ⁴ Luc. x, 35. — ⁵ 1 Cor. vii, 38.

licet non potest. Ac per hoc non omnia licita expediunt; omnia autem illicita non expediunt. Sicut enim omnis qui Christi sanguine redemptus est, homo est; non tamen omnis qui homo est, etiam sanguine Christi redemptus est: ita omne quod non licet non expedit, nec tamen omne quod non expedit etiam non licet. Sunt quippe licita quae non expediunt, sicut Apostolo teste didicimus.

XVII. Sed inter id quod illicitum est et ideo non expedit, atque id quod licitum est nec tamen expedit, quid intersit, aliqua universali regula definire difficile est. Citius enim quisque dixerit: Omne quod fieri non expedit, peccatum est; omne autem peccatum illicitum est: omne ergo quod non expedit, illicitum est. Et ubi erunt illa quae licita esse, sed non expedire, Apostolus dixit, si omne quod non expedit, licitum non est? Quapropter quia verum dixisse Apostolum dubitare non possumus, et aliqua peccata esse licita dicere non audemus; restat ut dicamus, fieri aliquid quod non expediat, et tamen si licitum est, non esse peccatum, quamvis quoniam non expedit, non sit utique faciendum. Quod si absurdum videtur, ut aliquid fiat quod non expedit, et dicatur non peccasse qui fecerit; intelligendum est hoc ex consuetudine sermonis absurdum: quae ita late patet, ut etiam jumenta, quamvis sint rationis expertia, tamen plerumque dicamus debere vapulare cum peccant: peccare autem proprie non est nisi ejus qui utitur rationali voluntatis arbitrio, quod in omnibus mortalibus animantibus non nisi homini est divinitus attributum. Sed aliud est cum proprie loquimur, aliud cum verba ex aliis rebus transferendo vel abutendo mutuumur.

XVIII. Ut igitur, si possumus, enitamur, inter id quod licet et non expedit, et id quod non licet atque ideo non expedit, aliquo certo fine distinguere: ea mihi vi-

dentur licere et non expedire, quæ per justitiam quidem, quæ coram Deo est, permittuntur, sed propter offensio- nem hominum, ne ob hoc impediatur a salute, vitanda sunt: ea vero non licere, et ideo nec expedire, quæ sic ipsa justitia vetantur, ut facienda non sint; etiamsi ab eis, quibus in notitiam fuerint perlata, laudentur. Quod si ita est, ideo non nisi illicita prohibentur a Domino, ut ea quæ licita sunt et non expediunt, non legis vinculo, sed libera dilectionis beneficentia caveantur.

XIX. Quocirca si dimittere infidelem conjugem non liceret, hoc fieri Dominus prohiberet, neque id Aposto- lus prohibens diceret: « Ego dico, non Dominus¹. » Nam si propter fornicationem carnis permittitur homo a con- juge separari; quanto magis in conjugem mentis fornicatio detestanda est? id est, infidelitas, de qua scriptum est: « Quoniam ecce qui longe se faciunt a te, peribunt; per- » didisti omnem qui fornicatur abs te². » Sed quia ita licitum est, ut non expediat: ne propter conjugum separa- tiones offensi homines, ipsam doctrinam salutis, qua illicita prohibentur, exhorreant, ac sic peiores atque pe- rituri in eadem infidelitate remaneant; intercedit Apos- tolus, et monendo fieri vetat, quod ita licitum est ut non expediat. Sic enim recedere ab infidelibus uxoribus vel maritis, fideles viri vel foeminae non prohibentur a Do- mino, ut neque jubeantur. Nam si dimittere tales conjuges juberentur, nullus esset locus consilio monentis Apostoli ne hoc fieret. Nullo modo enim quod Dominus jubet, servus bonus fieri prohiberet.

XX. Namque hoc Dominus aliquando per Esdram prophetam jussit, et factum est: dimiserunt Israëlitæ uxores alienigenas, quicumque tunc habere potuerunt, per quas fiebat ut et ipsi ad alienos seducerentur deos, non

¹ 1 Cor. vii, 12. — ² Psal. lxxii, 27.

ut illæ per maritos vero acquirerentur Deo. Nondum enim tanta gratia Salvatoris illuxerat, et promissis tem- poralibus Veteris Testamenti adhuc inhiabat illius populi multitudo. Et propterea cum bona terrena, quæ pro magno expectabant a Domino, viderent etiam his abun- dare qui multos falsos colebant deos, blanditiis uxorum prius eos reverebantur offendere, deinde inducebantur et colere. Unde jusserat Dominus per sanctum Moysen, ne quis uxorem alienigenam duceret¹. Merito ergo, quas duxerant Domino prohibente, Domino jubente dimise- runt. Cum vero cœpisset gentibus Evangelium prædi- cari, jam conjunctos gentiles gentilibus comperit conju- ges: ex quibus si non ambo crederent, sed unus aut una infidelis cum fideli consentiret habitare, nec prohiberi a Domino debuit fidelis infidelem dimittere, nec juberi: ideo scilicet non prohiberi, quia justitia permittit a for- nicante discedere, et infidelis hominis fornicatio est major in corde; nec vera ejus pudicitia cum conjugem dici potest, quia « Omne quod non est ex fide, peccatum est²: » quamvis veram fidelis habeat pudicitiam etiam cum in- fideli conjugem, qui non habet veram. Ideo autem nec juberi debuerunt fideles ab infidelibus separari, quia non contra jussionem Domini gentiles fuerant ambo con- juncti.

XXI. Quoniam ergo ab infideli fidelem discedere nec prohibet nec jubet Dominus, ideo ut non discedat Apos- tolus dicit, non Dominus: habens utique Spiritum sanc- tum, in quo dare posset utile et fidele consilium. Unde cum dixisset de muliere, cujus vir mortuus fuerit: « Bea- » tior autem erit, si sic permanserit, secundum meum » consilium³: » ne quis hoc consilium tanquam huma- num, non divinum contemnendum putaret, adjecit:

¹ Deut vii, 3. — ² Rom. xiv, 23. — ³ 1 Cor. vii, 40.

« Puto autem et ego Spiritum Dei habeo. » Proinde intelligendum est, etiam ipsa quæ non a Domino iubentur, sed a sancto ejus famulo utiliter suadentur, eodem Domino inspirante suaderi. Absit enim ut quisquam Catholicus dixerit, quando suadet Spiritus sanctus, non Dominum suadere; cum et ipse Dominus sit, et inseparabilia sint opera Trinitatis. Dicit tamen: « De virginibus autem » præceptum Domini non habeo, consilium autem do¹. » Non ut hoc consilium alienum existimemus a Domino, cum continuo sequatur et dicat: « Tanquam misericordiam consecutus a Domino ut fidelis essem. » Secundum Deum ergo dat fidele consilium in eo Spiritu, de quo ait: « Puto autem et ego Spiritum Dei habeo. »

XXII. Verumtamen aliud est Domini iubentis imperium, aliud conservi secundum misericordiam charitatis, quæ est illi a Domino inspirata atque donata, fidele consilium. Ibi aliud facere non licet, hic autem licet: ita sane ut ipsum licitum partim quidem expediat, partim vero non expediat. Expedit tunc, quando non solum per justitiam, quæ coram Domino est, permittitur, sed etiam hominibus nullum ex hoc impedimentum salutis infertur: velut cum dat consilium non nubendi Apostolus virgini, unde præceptum Domini se non habere testatur; licet aliud facere, id est, nubere, et minus quam continentiae, bonum tamen tenere nuptiarum. Ipsumque licitum etiam expedit: quoniam in vetita et illicita ruituram carnis infirmitatem sic excipit honestate nubendi, ut neminem impediatur ad salutem; quamvis magis expediret, magisque honestum esset, si virgo consilium, quo præceptum eam non compellit, arriperet. Tunc autem non expedit id quod licitum est, quando permittitur quidem, sed usus ipsius potestatis aliis affert impedimentum salutis. Sicut

¹ 1 Cor. vii, 23.

est, unde jam diu loquimur, discessio fidelis conjugis ab infideli, quam non prohibet Dominus præcepto legis, quia coram illo injusta non est; sed prohibet Apostolus consilio charitatis, quia infidelibus affert impedimentum salutis: non solum quia perniciosissime scandalizantur offensi, verumetiam quia in alia conjugia cum ceciderint viventibus eis a quibus dimittuntur, adulterinis nexibus colligati difficillime resolvuntur.

XXIII. Ideo hic, ubi id quod licet non expedit, non potest dici: Si dimiserit infidelem, bene facit; si non dimiserit, melius facit: sicut dictum est: « Qui dat nuptum, » bene facit; et qui non dat nuptum, melius facit¹. » Quoniam illud non solum utrumque pariter licet, unde ad nihil horum præcepto Domini quisque compellitur: sed etiam utrumque expedit, aliud minus, aliud amplius, unde ad id quod amplius expedit, consilio Apostoli, quicumque potest capere, provocatur. Hoc autem ubi de dimittendo vel non dimittendo infideli conjugio quaeritur, utrumque quidem pariter licitum est per justitiam quæ coram Domino est, et ideo nihil horum Dominus prohibet: sed non utrumque expedit, propter infirmitates hominum, et ideo id quod non expedit, Apostolus prohibet; dante sibi Domino liberum prohibendi locum, quia neque id quod monet Apostolus, prohibet Dominus, neque id quod prohibet Apostolus, jubet Dominus. Quod nisi ita esset, neque contra prohibitionem Domini Apostolus aliquid moneret, neque contra jussionem ejus aliquid prohiberet. Proinde in his duabus causis, una de nubendo vel non nubendo, altera de infideli conjugio dimittendo vel non dimittendo, aliquid simile est in verbis Apostoli, aliquid dissimile. Simile quidem illud quod et ibi dicit: « Præceptum Domini non habeo, consilium

¹ 1 Cor. vii, 38.

» autem do ; » et hic dicit : « Ego dico, non Dominus. » Quale est enim : « Præceptum Domini non habeo ; » tale est : « Non dicit Dominus. » Et quale est, « Consilium » do¹ ; » tale est, « Ego dico. » Illud autem dissimile est, quia de nubendo et non nubendo potest dici, hoc bene fieri, illud melius ; quoniam utrumque expedit, minus aliud, magis aliud ; at vero de conjuge infideli dimittendo vel non dimittendo, quoniam unum horum non expedit, aliud expedit, dici non oportet : Qui dimittit, bene facit ; et qui non dimittit, melius facit ; sed dici oportet : Non dimittat ; quia etsi licet, non expedit. Sic ergo possumus dicere, melius esse infidelem conjugem non dimittere, quamvis liceat et dimittere ; quemadmodum recte dicimus, melius esse quod et licet et expedit, quam id quod licet, nec expedit.

XXIV. His de causis factum est, ut exponens Domini sermonem, quem prolixum in monte habuit, ubi ventum est ad quæstionem de conjugibus dimittendis vel non dimittendis, adhibitis etiam apostolicis testimoniis, dicerem consilium esse Apostoli, non præceptum Domini ubi ait : « Cæteris autem ego dico, non Dominus², » monens eos qui haberent conjuges infideles, ut consentientes habitare secum non dimitterent. Quod utique ideo monendum, non jubendum fuit, quia non tanto pondere prohibendi sunt homines facere licita, quamvis non expédiant quanto pondere prohibentur illicita. Si autem alicubi Apostolus etiam illa quæ jubenda sunt, monere dignatus est, hoc fecit parcendo infirmitati, non præjudicando jussioni. Unde si dixit : « Non ut confundam vos hæc scribo, sed » ut filios meos charissimos, moneo³ ; » quid habet quæstionis, ubi ait : « Ego dico, non Dominus. » Item ubi ait : « Ecce ego Paulus dico vobis, quia si circumcidamini,

¹ 1 Cor. vii, 12 et 25. — ² Ibid. 12. — ³ Id. iv, 14.

» Christus vobis nihil proderit⁴ ; » numquid etiam hic dixit : « Ego dico, non Dominus ? » Non sunt itaque ista similia, quia etiam illa quæ jubet Dominus, non est indignum neque contrarium, si eadem monet Apostolus. Monemus enim quos charos habemus, ut faciant Domini præcepta, vel jussa. Cum vero ait : « Ego dico, non » Dominus, » satis ostendit Dominum non prohibere quod ipse prohibebat. Prohibuisset autem Dominus, si esset illicitum. Ergo secundum ea quæ supra diu diximus, multumque versavimus, licitum erat per justitiam ; sed etiam licitum non erat faciendum propter liberam benevolentiam.

XXV. Tu autem cui placet, ita non licere quod non vetat Dominus, sed Apostolus, quemadmodum non licet quod vetat Dominus, cum exponere voluisses quid sibi vellet quod ait : « Ego dico, non Dominus², » cum alloqueretur fideles quibus essent conjuges infideles, dixisti : « Quia Dominus jussit ne conjugia sibi met diversæ religionis copularentur, » et ipsum adhibuisti testimonium Domini dicentis : « Non accipies uxorem filio tuo a filiabus alienigenarum, ne traducat eum post deos suos, et » pereat anima ejus⁴. » Addidisti etiam verba Apostoli, ubi dixit : « Mulier alligata est, quando vir ejus vivit. Quod » si mortuus fuerit vir ejus, liberata est : cui vult nubat, » tantum in Domino² : » quod ita exposuisti, ut adjungeres : « Id est, Christiano. » Deinde secutus es, et aisti : « Hoc est ergo Domini præceptum tam in Veteri quam in » Novo Testamento, ut non nisi unius religionis et fidei » conjugia sibi maneant copulata. » Si hoc ergo est Domini præceptum tam in Veteri Testamento quam in Novo, et hoc jubet Dominus, hoc docet Apostolus, ut non nisi unius religionis et fidei maneant copulata conjugia ; quare

⁴ Galat. v, 2. — ² 1 Cor. vii, 12. — ³ Deut. vii, 3. — ⁴ 1 Cor. vii, 39.

contra hoc Domini jussum, contra doctrinam suam, contra præceptum Testamenti Veteris et Novi, jubet Apostolus ut diversæ fidei conjugia maneant copulata? « Quia » Paulus, inquis, gentium prædicator et apostolus, jam » in conjugio positos, non solum monet; sed etiam jubet, » ut si unus aut una a conjugibus credidisset, alterum vel » alteram non credentem, secum tamen habitare consentientem, non dimitteret. » His verbis tuis aliud hoc, aliud esse illud, satis evidenter ostendis. Illud enim de his conjugiiis agitur, quæ sibi primitus copulantur, ne nubat foemina non suæ religionis viro, vel vir talem ducat uxorem. « Id enim, ut dicis, jubet Deus, docet Apostolus, utrumque præcipit Testamentum. » Hoc autem diversum esse quis abnuat, ubi agitur non de jungendis, sed de conjunctis? Ambo quippe unius ejusdemque infidelitatis fuerunt quando conjuncti sunt, sed Evangelium cum venisset, alter sine altera, vel altera sine altero credit. Si ergo aliud est hoc, quod sine scrupulo ullius dubitationis apparet, cur fidelem cum infideli in conjugio permanere, non et Dominus sicut Apostolus jubet? Nisi forte isto loco vacat, quod tam fidenter ipse ait: « An » vultis experimentum accipere ejus qui in me loquitur » Christus¹? » Et utique Dominus est Christus. Intelligisne quid dicam? An in hoc explanando aliquanto diligentius immorabor.

XXVI. Attende ut rem ipsam tanquam in conspectu considerandam planiore sermone ponamus. Ecce conjuges duo, unius infidelitatis: ita fuerunt quando conjuncti sunt: nulla de his quæstio est, quæ pertineat ad illam Domini jussionem doctrinamque apostolicam et præceptum Testamenti Veteris et Novi, quo prohibetur fidelis cum infideli copulare conjugium. Jam sunt conjuges, et

¹ 2 Cor. XIII, 3.

adhuc ambo sunt infideles, adhuc tales sunt quales fuerunt antequam jungerentur, qualesque conjuncti sunt. Venit Evangelii Prædicator, credidit eorum aut unus, aut una, sed ita ut infidelis cum fidele habitare consentiat. Jubet fidele Dominus ne infidelem dimittat, an non jubet? Si dixeris, Jubet: reclamatione Apostolus: « Ego dico, » non Dominus. » Si dixeris, Non jubet: causam requiro. Neque illam mihi responsurus es, quam tuis litteris indidisti: « Quia Dominus prohibet fideles infidelibus » jungi. » Hic enim nullo modo est ista causa: de jam junctis loquimur, non de jungendis. Si ergo tu causam non invenisti, cur non vetet Dominus, quod vetat Apostolus; cernis enim jam, ut existimo non esse ipsam quam esse putaveras: vide ne forte illa sit quæ mihi visa est, et tunc proferenda, et nunc defendenda; ut scilicet illud intelligamus dicere Dominum, quod habet coram illo nullo modo transgredienda justitia, id est, quod ita jubet aut vetat, ut aliud facere omnino non liceat: quod autem volentis potestati ita permittit, ut nec agatur nec præmittatur illicite, ibi servorum suorum consilio locum dare, ut id potius suadeant quod viderint expedire.

XXVII. Teneatur hic ergo primitus ac maxime ne committantur illicite. Ubi autem aliquid ita licitum est, ut aliud facere non sit illicitum, fiat quod expedit, vel quod magis expedit. Illa igitur quæ Dominus ita dicit ut Dominus, id est, non momentis consilio, sed dominantis imperio, non facere non licet, et ideo nec expedit. Dominus itaque præcipit: « Mulierem a viro non discedere; » quod si discesserit¹, » ea utique causa qua discedere licitum est: « Manere innuptam, aut viro suo reconciliari. Mulier enim sub viro vivo marito juncta est legi²; » et « Vivente viro vocabitur adultera, si fuerit cum alio

¹ 1 Cor. VII, 10, 11. — ² Rom. VII, 2, 3.

» viro¹; » quoniam « Mulier alligata est, quoad vir ejus » vivit². » Unde « Si uxor dimiserit virum suum et alii » nupserit, mœchatur³ : » et, « Qui dimissam a viro » duxerit, mœchatur. » Ideoque ex eodem præcepto Domini, « Et vir uxorem ne dimittat⁴ : » quoniam « Qui dimiserit uxorem suam præter causam fornicationis, facit » eam mœchari⁵. » Sed si propter hanc causam dimiserit, etiam ipse sic maneat : « Omnis enim qui dimittit uxorem » suam, et ducit alteram, mœchatur⁶. » Hæc constituta Domini sine ulla retractatione servanda sunt. Habet enim hæc justitia quæ coram illo est, sive approbent sive improbent homines : et ideo dici non oportet, propter offensiones hominum, aut ne impediatur homines ab ea salute, quæ in Christo est, non esse servanda. Quis enim Christianus audeat dicere : Ne homines offendam, aut ut homines Christo acquiram, faciam mœchari uxorem meam, aut ego ipse mœchus fiam?

XXVIII. Potest enim fieri, ut cum adulteram uxorem quisque dimiserit Christianus, ita tentetur, ut aliqua foemina quæ nondum credidit, cupiens in ejus nuptias convenire, promittat se futuram esse Christianam, non fallaciter, sed si ei nupserit, hoc omnino factura. Huic itaque hoc connubium recusanti poterit suggerere ille tentator : Dominus dixit : « Quicumque dimiserit uxorem suam » præter causam fornicationis, et aliam duxerit, mœchatur⁷ : » tu autem qui dimisisti propter causam fornicationis uxorem, si aliam duxeris, non mœchaberis. Huic talia suggerenti, erudito corde respondeat mœchari quidem illum gravius qui præter causam fornicationis uxore dimissa alteram duxerit ; sed etiam illum qui uxore fornicante dimissa sibi aliam copulavit, non ideo non

¹ 1 Cor. vii, 39. — ² Marc. x, 12. — ³ Matth. xix, 9. — ⁴ 1 Cor. vii, 11. — ⁵ Matth. iii, 32. — ⁶ Luc. xvi, 18. — ⁷ Matth. v, 32.

mœchari, quia fornicantem reliquit : sicut mœchatur qui eam quæ præter causam fornicationis dimittitur, duxerit ; nec ideo non mœchatur qui eam ducit, quam dimissam propter causam fornicationis invenerit. Et propterea quod subobscurè apud Matthæum positum est, quoniam totum a parte significatum est, expositum esse apud alios, qui totum generaliter expresserunt : sicut legitur apud Marcum : « Quicumque dimiserit uxorem suam, et » aliam duxerit, adulterium committit¹. » Et apud Lucam : « Omnis qui dimittit uxorem suam, et ducit alteram, mœchatur². » Non enim alios dixerunt mœchari, alios non mœchari, qui dimissis uxoribus suis duxerint alteras ; sed quicumque dimiserit, omnem prorsus qui dimiserit uxorem suam, et aliam duxerit, mœchari eum sine ulla exceptione dixerunt.

XXIX. Sed si hæc ille Christianus responderit tentatori, intelligens licuisse quidem sibi dimittere adulteram, sed aliam ducere non licere ; quid si dicat ille tentator : Committe hoc peccatum, ut acquiras animam Christo in morte infidelitatis positæ foeminæ, quæ parata est, si tibi nupserit, fieri Christiana : quid aliud Christianus respondere ad ista debet et dicere, nisi se non posse, si hoc fecerit, evadere judicium, quod commemoravit Apostolus ubi ait : « Et sicut dicunt quidam nos dicere : « Faciamus mala, ut veniant bona, quorum judicium justum » est³ ? » Quomodo autem poterit esse salubriter Christiana quæ cum illo a quo ducitur erit adultera ?

XXX. Non solum autem mœchandum non est, quod facit, non quidam, sed omnis qui dimittit uxorem suam, et ducit alteram, etsi propterea duxerit ut faciat Christianam. Sed etiam quisquis non aligatus uxori continentiam Deo voverit, nullo modo debet ista compensatione

¹ Marc. x, 11. — ² Luc. xvi, 18. — ³ Rom. iii, 3.

peccare, ut ideo credat uxorem sibi esse ducendam, quia promisit quæ nuptias ejus appetit, futuram se esse Christianam. Quod enim cuique antequam vovisset licebat, cum id se nunquam facturum voverit, non licebit: si tamen id voverit quod vovendum fuit, sicuti est perpetua virginitas, vel continentia post experta connubia solutis a vinculo conjugali, vel ex consensu voventibus et carnalia debita sibi invicem relaxantibus fidelibus castisque conjugibus; quod alterum sine altera, vel alteram sine altero vovere fas non est. Hæc ergo, et si qua alia sunt quæ rectissime voventur, cum homines voverint, nulla conditione rumpenda sunt, quæ sine ulla conditione voverunt. Quia et hoc Dominum præcepisse intelligendum est, ubi legitur: «Vovete et reddite Domino Deo vestro¹.» Unde Apostolus de quibusdam quæ continentiam vovent, et postea nubere volunt, quod eis antequam vovissent utique licebat: «Habentes, inquit, damnationem, quoniam primam fidem irritam fecerunt².»

XXX. Nihil ergo expedit quod illicitum est, et nihil quod prohibet Dominus licitum est. Quæ autem nullo Domini constringente præcepto in potestate dimissa sunt, in his audiatur Apostolus in Spiritu sancto monens et consulens, ut vel meliora capiantur, vel ea quæ non expediunt caveantur. Ibi audiatur dicens: «Præceptum Domini non habeo, consilium autem do.» Et, «Ego dico, non Dominus.» Ibi si meliora elegerit, qui audit: «Solutus est ab uxore, non quærat uxorem, quia et si acceperit uxorem, non peccat:» ibi virgo non nubat. «Qui enim non dat nuptum, melius facit; et qui dat nuptum, bene facit³.» Ibi beator sit mulier sic permanendo, quæ mortuo viro suo in potestate habet, cui

¹ Psal. lxxv, 12. — ² 1 Tim. v, 12. — ³ 1 Cor. vii, 12, 25, 27 et 38.

vult nubere, «Tantum in Domino⁴.» Quod duobus modis accipi potest, aut Christiana permanens, aut Christiano nubens. Non enim tempore revelati Testamenti Novi, in Evangelio vel ullis apostolicis Litteris sine ambiguitate declaratum esse recolo, utrum Dominus prohibuerit fideles infidelibus jungi. Quamvis beatissimus Cyprianus inde non dubitet², nec in levibus peccatis constituat, jungere cum infidelibus vinculum matrimonii, atque id esse dicat prostituere gentilibus membra Christi. Sed quia de iis qui jam conjuncti sunt alia quæstio est; audiatur et hic Apostolus dicens: «Si quis frater habet uxorem indelem, et hæc consentit habitare cum illo, non dimittat illam: et si qua mulier habet virum infidelem, et hic consentit habitare cum illa, non dimittat virum³.» Et sic audiatur, ut quamvis fieri licitum sit, quia hoc non dicit Dominus; non tamen fiat, quia non expedit. Non enim omnia expedire quæ licita sunt⁴, apertissime docet Apostolus, sicut supra jam ostendimus. Propter quodlibet tamen fornicationis genus, sive carnis, sive spiritus, ubi et infidelitas intelligitur, et dimisso viro non licet alteri nubere, et dimissa uxore non licet alteram ducere: quoniam Dominus nulla exceptione facta dicit: «Si uxor dimiserit virum suum, et alii nupserit, mœchatur⁵.» Et: «Omnis qui dimittit uxorem suam, et ducit alteram, mœchatur⁶.»

XXXII. His ita pro meo modulo pertractatis atque discussis, quæstionem tamen de conjugiiis obscurissimam et implicatissimam esse non nescio. Nec audeo profiteri omnes sinus ejus, vel in hoc opere, vel in alio me adhuc explicasse, vel jam posse, si urgear, explicare. Illud autem unde me itidem in alia scheda consulendum exis-

¹ 1 Cor. vii, 39. — ² Cyprianus lib. de Lapsis. — ³ 1 Cor. vii, 12, 13. — ⁴ Id. x, 21. — ⁵ Marc. x, 14. — ⁶ Luc. xvi, 18.

timasti, seorsum etiam ego enotare curarem, si mihi aliud quam tibi visum est, videretur: cum vero eadem sit etiam nostra sententia, non hinc opus est diutius disputare.

XXXIII. Catechumenis ergo in hujus vitæ ultimo constitutis, si morbo seu casu aliquo sic oppressi sint, ut quamvis adhuc vivant, petere sibi tamen baptismum vel ad interrogata respondere non possint, prosit eis quod eorum in fide christiana jam nota voluntas est, ut eodem modo baptizentur, quo modo baptizantur infantes, quorum voluntas nulla adhuc patuit¹. Non tamen propterea damnare debemus eos qui timidius agunt, quam nobis videtur agi oportere, ne de pecunia conservo credita improbius quam cautius judicare voluisse judicemur. Satis quippe in talibus respiciendum est illud Apostoli, ubi dicit: « Unusquisque nostrum pro se rationem reddet » Deo². » Non ergo amplius invicem judicemus. Sunt enim qui vel in his, vel etiam in aliis observandum putant, quod dixisse Dominum legimus: « Nolite sanctum » dare canibus, neque projeceritis margaritas vestras ante » porcos³. » Et ista Salvatoris verba referentes, baptizare non audent eos qui pro se respondere nequiverint, ne forte contrarium gerant voluntatis arbitrium. Quod de parvulis dici non potest, in quibus adhuc rationis nullus est usus. Sed non solum incredibile est, nec in fine vitæ hujus baptizari catechumenum velle, verumetiam si voluntas ejus incerta est, multo satius est nolenti dare quam volenti negare, ubi velit an nolit sic non apparet, ut tamen credibilius sit eum, si posset velle se potius fuisse dicturum ea sacramenta percipere, sine quibus jam credidit non se oportere de corpore exire.

¹ Vide lib. iv. Confess. cap. 4. n. 8. — ² Rom. xiv, 12. — ³ Matth. vii, 6.

XXXIV. Si autem Dominus, ubi ait: « Nolite dare » sanctum canibus, » hoc quod isti cavendum putant, vellet intelligi, non ipse suo traditori dedisset, quod in suam ille perniciem, sine culpa dantis, cum dignis indignus accepit. Unde cum hoc diceret Dominus, credendum est significare voluisse, quod lucem intelligentiæ spiritualis immunda corda non portant. Etsi portanda doctor ingesserit, quæ non recte accipiunt, quia non capiunt, vel reprehensionis morsibus lacerant, vel contemnendo conculcant. Si enim beatus Apostolus, quamvis in Christo jam renatis, tamen adhuc parvulis, lac dicit se dedisse, non escam: « Nec dum enim poteratis, » inquit, sed nec adhuc quidem potestis¹. » Si denique ipse Dominus electis Apostolis dixit: « Adhuc multa habeo vobis dicere, sed non potestis illa portare modo²: » quanto minus possunt ferre, quæcumque de incorporea luce dicuntur, immundæ mentes impiorum?

XXXV. Sed ut sermo noster ad hoc potius claudatur, unde sumpsit exordium, ego non solum alios catechumenos, verumetiam ipsos qui viventium conjugis copulati retinent adulterina consortia, cum salvos corpore non admittamus ad baptismum, tamen si desperati jacuerint, nec pro se respondere potuerint, baptizandos puto, ut etiam hoc peccatum cum cæteris lavacro regenerationis abluatur. Quis enim novit utrum fortassis adulterinæ carnis illecebra usque ad baptismum statuerant detineri? Si autem ab illa desperatione recreati potuerint vivere, aut facient quod statuerunt, aut edocti obtemperabunt, aut de contemptoribus fiet quod fieri etiam de baptizatis talibus debet. Quæ autem baptismatis, eadem reconciliationis est causa, si forte pœnitentem finiendæ vitæ periculum præoccupaverit. Nec ipsos enim ex hac vita sine arrha suæ pacis exire velle debet mater Ecclesia.

¹ 1 Cor. iii, 2. — ² Joan. xvi, 12.